

UOT: 617.7-001.4-089.844

Yoav Vardizer*, Balayeva R.N., Əliyev E.S., İbrahimzadə G.T.

HƏRBİ ZƏDƏLƏRDƏ ORBİTAL BOŞLUĞUN REKONSTRUKSİYASI (KLİNİK HAL)

Akad. Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzi, Bakı şəh., AZ1114, Cavadxan küç. 32/15

**Bnai Zion Medical Center, Israel, Haifa*

XÜLASƏ

44 günlük II Qarabağ Müharibəsi zamanı qəlpə yaraları hərbiçilərdə oftalmotravmaların böyük hissəsini təşkil etmişdir. Görmə orqanının ağır traması hallarında, enukleasiya yeganə yoldur ki, bundan sonra kosmetik protez xəstələrin psixoloji reabilitasiyasında mühüm rol oynayır.

5 Noyabr 2020-ci il tarixində Şuşa şəhəri uğrunda döyüş zamanı çoxsaylı qəlpə yaraları alan 1995-ci il təvəllüdlü müharibə qazisi M.Ş., akad. Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinə müraciət etmişdir. Tam oftalmoloji müayinədən sonra pasiyentə sağ tərəfli anoftalm, konyunktiva boşluğunun deformasiyası, orbital implantın protruziyası, alt göz qapağının toxumalarında deformasiya və qüsurlar, lateral bağın ayrılması diaqnozu qoyulmuşdur. Pasiyentə orbital boşluğun derma-yağ autotransplantatla rekonstruksiyası və orbital implantın çıxarılması ilə yanaşı dəri autotransplantat ilə alt göz qapağının formalaşdırılması və lateral bağın bərpası əməliyyatı aparılmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, anoftalm sindromlu xəstələrdə derma-yağ autotransplantatın tətbiqi, orbital boşluğun həcmi ilə tamamilə doldurmağa imkan verir, eyni zamanda konyunktival boşluğu və tağları bərpa edir.

Açar sözlər: *oftalmotravma, orbital boşluğun rekonstruksiyası, anoftalm*

Йоав Вардизер, Балаева Р.Н., Алиев Е.С., Ибрагимзаде Г.Т.

РЕКОНСТРУКЦИЯ ОРБИТАЛЬНОЙ ПОЛОСТИ ПРИ ВОЕННЫХ ТРАВМАХ (КЛИНИЧЕСКИЙ СЛУЧАЙ)

РЕЗЮМЕ

В период 44-х дневной II Кабахской войны осколочные ранения составили большую часть офтальмотравм военнослужащих. В случаях особой тяжести травмы органа зрения энуклеация является единственным способом, после которой косметическое протезирование играет большую роль в психологической реабилитации пациентов.

В Национальный Центр Oftalmologii имени акад. Зарифы Алиевой обратился ветеран войны М.Ш., 1995 года рождения, который 5 ноября 2020 года в битве за город Шуша получил множественные осколочные ранения. После полного офтальмологического обследования ветерану был поставлен диагноз: правосторонний анофтальм, деформация конъюнктивальной полости, протрузия орбитального импланта, деформация и дефект тканей нижнего века, отрыв латеральной связки. Пациенту была проведена операция по удалению орбитального импланта с реконструкцией орбитальной полости дерма-жировым аутоотрансплантатом, а также формирование нижнего века кожным аутоотрансплантатом и восстановление латеральной связки.

Нужно отметить, что применение дерма-жирового аутотрансплантата у пациентов с анофтальмическим синдромом дает возможность полностью восполнить объем орбитальной полости, а также восстановить конъюнктивальную полость и своды.

Ключевые слова: *офтальмотравма, реконструкция орбитальной полости, анофтальм*

Yoav Vardizer, Balaeva R.N., Aliyev E.S., Ibrahimzadeh G.T.

ORBITAL CAVITY RECONSTRUCTION FOR WAR INJURIES (CLINICAL CASE)

SUMMARY

During the 44-day II Kabakh war, shrapnel wounds accounted for most of the ophthalmic injuries of servicemen. In cases of special severity of trauma to the organ of vision, enucleation is the only way, after which cosmetic prosthetics plays an important role in the psychological rehabilitation of patients.

War veteran M.Sh., born in 1995, who received multiple shard wounds in the battle for the city of Shusha on November 5, 2020, referred to the National Centre of Ophthalmology named after acad. Zarifa Aliyeva. After a complete ophthalmological examination, the veteran was diagnosed with right-sided anophthalmos, deformation of the conjunctival cavity, protrusion of the orbital implant, deformity and defect in the tissues of the lower eyelid, and lateral ligament rupture. The patient underwent an operation to remove the orbital implant with the reconstruction of the orbital cavity with a dermis-fat autograft, as well as the formation of the lower eyelid with a skin autograft and restoration of the lateral ligament.

It should be noted that the use of a dermis-fat autograft in patients with anophthalmic syndrome makes it possible to completely replenish the volume of the orbital cavity, as well as to restore the conjunctival cavity and vaults.

Key words: *ophthalmic trauma, reconstruction of the orbital cavity, anophthalmos*

Görmə orqanının zədələnmələri gözüün, onun əlavə aparatının (göz qapaqları, yaş sistemi) və orbitanın anatomiyasını və funksiyasını pozan xəsarətlər hesab olunur. Görmə orqanının anatomik sahələrinin zədələnməsi bir-birindən çox fərqlənir və tək bir sxemə görə ətraflı analizi mümkün deyil. LOR orqanlarının, kəllə və beyin, boyun, sinə, qarın, yuxarı və aşağı ətrafların göz alması ilə eyni zamanda xəsarət alması müştərək zədə sayılır. Bu cür zədələnmələr zamanı görmə orqanının sağalmasında “qarşılıqlı yükləmə sindromu” ağırlaşdırıcı faktor olur. Görmə orqanının hərbi yaralanmalarında orbitanın yaralanmaları həmişə mühüm yer tutur [1, 2].

44 günlük Vətən müharibəsi zamanı zədələrin böyük əksəriyyəti coxsaylı qəlpəli yaralanmalar təşkil etmişdir. Tədqiqatlara əsasən, qəlpə yaralanmaları güllə yaralanmalarına nisbətən daha ağır olur. Qəlpələr öz qeyri-düzgün kənarları ilə göz alması və ətraf toxumalara daha böyük dağıdıcı təsir göstərir. Göz yuvasının hərbi yaralanmaları əsasən göz alması, gözüün əlavə aparatı və baş-beyin, üz-çənə, burun ciblərinin yaralanması ilə müştərək olur. Nəticədə, yaralıların çoxunda göz almasının dağılması göz qapaqlarının və orbitanın deformasiyası ilə müşahidə olunur. Bir sıra hallarda enukleasiya yeganə mümkün müalicə üsulu kimi tətbiq edilir. Əməliyyatdan sonrakı dövrdə ən vacib məsələlərdən biri xəstələrin psixoloji vəziyyətinin bərpası olur. Əlbəttə, bunun üçün kosmetik protezləşmə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Gözüün protezləşməsi – oftalmologiyanın mühüm sahəsidir. Çünki kosmetik məqsəddən başqa, insanın mənəvi və professional reabilitasiyasında böyük rol oynayır. Düzgün seçilmiş protez insanın xarici görkəmini dəyişir.

44 günlük Vətən müharibəsində çətin şəraitdə birincili enukleasiya cox zaman implantsız icra olunmuşdur. Bu isə “boş orbita” sindromunun inkişafına səbəb olub. Nəticədə, protezləşmə üçün çətinlik yaranır. Yaralanan və gözdən əlil olan xəstələrin protezləşməsi üçün İsraildən bir qrup oftalmoloq-okuloplastik Azərbaycan Dövləti və “Yaşat” Fondu tərəfindən ölkəmizə dəvət olunmuşdur.

Akad. Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinə “Yaşat” Fondunun təşəbbüsü ilə göndərilən müharibə zamanı xəsarət almış qazinin klinik halını təqdim edirik. Qazi M.Ş., 5 noyabr 2020-ci ildə Şuşa uğrunda gedən döyüşlərdə çoxsaylı qəlpə yaralanmaları almışdır və həmin zaman hərbi hospitalda göz almasının dağılması səbəbi ilə enukleasiya olunmuşdur.

Qazi M.Ş., 1995-ci il təvəllüdü, bizim xəstəxanaya müraciət etdikdə sağ üz nahiyəsində üz-çənə cərrahi tərəfindən orbitanın və almacıq sümüyünün çoxsaylı sınıqları səbəbi ilə əməliyyat olunmuşdur və 1 ay öncə orbital silikon implant digər xəstəxanada yerləşdirilmişdir. Bizə müraciət etdikdə pasiyentin əsas şikayətləri kosmetik görünüşündən, sağ tərəfdə göz almasının güdülündə daimi irinli-selikli ifrazatların olmasından olmuşdur.

Müayinə əsnasında sağ tərəfdə anoftalm, konyunktival boşluğun deformasiyası, orbital implantın protruziyası, alt qapağın deformasiyası və toxuma defekti, lateral kantusun qopması diaqnozu qoyulmuşdur (şək. 1-3). Orbital implantın protruziyası konyunktival toxumanın çatışmaması və tam üzərinin tam qapanması nəticəsində ola biləcəyini düşünürük. Sağ göz praktiki sağlamdır (Visus OD – 1.0, GDT- 18 mm.c.s).

Qaziyə sağ tərəfdə orbital implantın xaric edilməsi, orbital boşluğun dermis-fat ilə rekonstruksiyası, alt qapağın dəri autograftı ilə formalaşması və lateral kantusun bərpası cərrahi əməliyyatı aparılmışdır (şək. 4,5).

Şək.1-3. Sağ tərəfli anoftalm, konyunktival boşluğun deformasiyası, orbital implantın protruziyası, alt qapağın deformasiyası və toxuma defekti, lateral kantusun qopması

Şək. 4, 5. Orbital boşluğun dermis-fat ilə rekonstruksiyası, alt qapağın dəri autograftı ilə formalaşması və lateral kantusun bərpası

Ümumi narkoz altında Betadin məhlulu ilə üzün sağ yarısı və qulaqarxası nahiyə işlənildi. Alt qapaq-yanaq nahiyəsində olan çapıqlar ayrıldıqdan sonra konyunktiva və qalıq qapaq qığırdağı sərbəstləşdirildi. Protruziya olmuş silikon implant orbitadan xaric olundu. Qan təchizadı geniş,

sağalma prosesi tez və lokalizasiyası kosmetik baxımdan əlverişli olduğundan dermis-fat autograftı göbək ətrafından götürüldü. Konyunktival boşluq genişləndirildi, autoqraft 360 dərəcə konyunktivaya düyünlü tikişlərlə fiksasiya edilərək obritaya yerləşdirildi. Alt qapağın formalaşması üçün dəri autograftı sağ qulağın arxasından alt qapaq qığırdağının üzərinə köçürüldü. Konyunktival boşluğa konformer yerləşdirildikdən sonra aseptik sargı qoyuldu. Bir həftədən sonra konformer özəl seçilmiş protezlə əvəz edildi və kosmetik görünüş bərpa olundu (şək. 6, 7).

Şək.6. 1 həftədən sonra özəl seçilmiş protez qoyulduqdan sonra

Şək.7. Cərrahi əməliyyatdan 1 ay sonra

Müzakirə

Dermis-fat graft 1978-ci ildə Smit tərəfindən təklif olunmuşdur. O zamanlardan bu üsul birincili olaraq enukleasiya, evisserasiya yaxud ikincili olaraq implantın protruziyasından sonra tətbiq olunur [3]. Dermis-fat anoftalmik sindrom zamanı implantın protruziyasında forniks çatışmamazlığında istifadə olunur. Mühüm məqamlardan biri həm də xəstənin öz toxumasını rədd etməməsidir. Dermis-fat graft 30% lazım olduğundan daha böyük ölçüdə götürülməlidir, çünki araşdırmalarda götürülən toxumanın 5-10% atrofiyaya uğradığı qeyd olunur. 10 mm və 20 mm qalınlığında toxumalar arasında aparılan araşdırmalar qalın olan toxumaların daha yaxşı nəticə verdiyini göstərir [4,5].

Nəticədə demək olar ki, dermis-fat graft anoftalmik sindromda daha geniş istifadə oluna bilər, çünki orbital həcm, konyunktivanın və forniksın bərpasına şərait yaradır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Кун Ф. Травматология глазного яблока / Пер. В.В. Волкова. М.: Логосфера, 2011, 556 с.
2. Николаенко В.П., Астахов Ю.С. Часть 2. Лечение «взрывных» переломов нижней стенки орбиты: показания к операции // Офтальмол. Ведомости, 2009, т. II, №3, с.51-62.
3. Galindo-Ferreiro A., Khandekar R., Hassan S.A. et al. Dermis-fat graft for anophthalmic socket reconstruction: indications and outcomes // Arq. Bras. Oftalmol., 2018, v.81(5), p.366-370.
4. Jovanovic N., Carniciu A.L., Russell W.W. et al. Reconstruction of the Orbit and Anophthalmic Socket Using the Dermis Fat Graft: A Major Review // Ophthalm. Plast. Reconstr. Surg., 2020, v.36(6), p.529-539. doi: 10.1097/IOP.0000000000001610. PMID: 32134765.
5. Quaranta-Leoni F.M., Sposato S., Raglione P. et al. Dermis-Fat Graft in Children as Primary and Secondary Orbital Implant // Ophthalm. Plast. Reconstr. Surg., 2016, v.32(3), p.214-219.

Müəlliflərin iştirakı:

Tədqiqatın anlayışı və dizaynı: Yoav Vardizer, Balayeva R.N, Əliyev E.S., İbrahimzadə G.T.

Materialın toplanması və işlənməsi: Yoav Vardizer, Balayeva R.N, Əliyev E.S., İbrahimzadə G.T.

Mətnin yazılması: Balayeva R.N, İbrahimzadə G.T.

Redaktə: İbrahimzadə G.T.

Müəllif münaqişələrin (maliyyə, şəxsi, peşəkar və digər maraqları) olmamasını təsdiqləyir

Korrespondensiya üçün:

İbrahimzadə Günay Tofiq qızı, tibb üzrə fəlsəfə doktoru, akad. Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinin "Gözün yoluxucu xəstəlikləri və buynuz qişa cərrahiyyəsi" şöbəsinin həkim-oftalmoloqu; e-mail: ibrahimzadeg@gmail.com